

lidne halloween

Halloween on segu iidsetest keldi tavadest, katoliiklikest kommetest ja rooma pidustustest.

Tänapäevast *halloween*'i on mõjutanud keldi püha *Samhain*, katoliiklik *Hallowmas* ja Rooma *Feralia* festivali hingedepäev.

Selles päevas on ammuselt ajast nähtud aega, mil surnud võivad naasta maale. Vanad keldid süütasid sel puhul lõkkeid ja kandsid kostüüme, et end ringihulkuvate vaimude eest kaitsta. Religioosset tähendust hakkas *halloween* minetama XIX sajandil, muutudes ilmalikuks, kogukonnaga seotud lastepeoks.

Keldid, roomlased, kristlased

Keldid, kes elasid 2000 aastat tagasi aladel, kus tänapäeval asuvad Iirimaa, Ühendkuningriik ja Põhja-Prantsusmaa, võtsid uut aastat vastu 1. novembril. See päev tähistas suve ja viljakoristuse lõppu ning külma ja pimedat talve algust. Keldid uskusid, et ööl enne uue aasta saabumist ähmastub piir elavate ja surnute maailma vahel. 31. oktoobri ööl tähistasid nad *Samhain*'i. Sel ajal maale saabuvad hinged võisid teha pahandust ja hävitada vilja, kuid tänu nende kohalolule oli keldi preestritel druiididel hõlpsam ennustada tulevikku.

Druiidid püstitasid hiigelsuuri pühasid lõkkeid, mille ümber rahvas kogunes, et põletada ohvriks vilja ja loomi. Keldid kandsid kostüüme, mis koosnesid tavaliselt loomapeadest ja -nahkadest.

Meie ajaarvamise 43. aastaks olid roomlased vallutanud suurema osa keldi territooriumist. Järgneva nelja sajandi jooksul põimusid kaks Rooma päritolu festivali keldi *Samhain*'iga. Esimene oli *Feralia*, päev oktoobri lõpus, mil roomlased mälestasid surnuid. Teine oli Rooma puuviljade ja puude jumalanna Pomona austamise päev.

800. aastateks oli keldi aladele levinud kristlus. Seitsmendal sajandil oli paavst Bonifacius IV määranud 1. novembri kõigi pühakute päevaks. Tänapäeval usutakse, et paavst püüdis asendada keldi pidustusi sarnase, kuid kirikliku tähtpäevaga. Seda kutsuti *All-hallows* või *All-hallowmas* – tolle aja nn keskinglise keeles tä-

hendas *Alhallowmesse* kõigi pühakute päeva. Öhtu või ööd enne seda, *Samhain*'i-ööd, hakati kutsuma vastavalt *All-hallows Eve* (*eve* ingl k öhtu), millest kujunes *halloween*.

Hiljem 1000. aasta paiku nimetas kirik 2. novembri kõigi hingede päevaks, mil austada surnuid. Seda tähistati sarnaselt *Samhain*'iga suurte lõkete, paraadide ja kostüümidega. Kõiki kolme pidu – kõigi pühakute öhtu, kõigi pühakute päeva ja kõigi hingede päeva – kokku kutsuti *Hallowmas*.

Immigrantidega Ameerikasse

Kui Euroopa immigrandid suundusid Ameerikasse, võtsid nad kaasa oma *halloween*'i kostüüme. Kuna Euroopa eri etniliste gruppide uskumused ja kombed, samuti indiaanlaste omad segunesid, hakkas esile kerki-
mae *halloween*'i Ameerika versioon.

Algsetel sügispidustustel tähistati viljakoristust, naabrid rääkisid üksteisele lugusid surnutest, ennustasid, tantsisid ja laulsid. Võidi rääkida ka tondilugusid ja mängida üksteisele vempe.

XIX sajandi teisel poolel saabus Ameerikasse uus immigrantide laine. Need, eriti iirlased, kes pagesid 1846. aasta kartuliikalduse tõttu tekinud näljahäda eest, aitasid populariseerida *halloween*'i rahvuslikku tähistamist. Iiri ja Inglise traditsioonide järgi hakkasid ameeriklased riietuma kostüümidesse ja käima majast majja, küsides süüa või raha – komme, millest lõpuks kujunes tänapäeva *trick-or-treat* (komm-või-pomm).

XIX sajandi lõpus levis Ameerikas liikumine, et vormida *halloween* pigem kogukonda ja naabreid liitvaks pühaks (tontide, koerustükkide ja nõiduspeo asemel).

Sajandi vahetuse paiku kutsuti ajalehtedes vanemaid üles jätma *halloween*'i pidustustest välja kõik "hirmutav" ja "groteskne". Nende pingutuste tõttu kaotas *halloween* suurema osa oma ebausust ja religioosusest XX sajandi alguseks.

1920.–1930. aastateks oli *halloween*'ist saanud ilmalik kogukonnakeskne püha, mil peeti ülelinnalisi rongkäike ja pidusid. 1950. aastail liikusid pidustused rohkem klassiruumidesse ja kodudesse.

Ringiga Euroopasse tagasi

Kombel kanda *halloween*'i ajal kostüüme on nii Euroopa kui ka Keldi juured. Sadu aastaid tagasi oli talv ebakindel ja hirmutav aeg. Toiduvarusid nappis, pimedus hirmutas, lühikesed talvepäevad olid täis pidevat muretsemist. *Halloween*'i ajal, mil usuti, et vaimud tulevad tagasi maa peale, kartsid inimesed, et nad kohtavad neid, kui lahkuvad kodust.

Et vaimud neid ära ei tunneks, kandsid nad maske, et vaimud peaksid neid ekslikult kaasvaimudeks. Hoidmaks *halloween*'i ajal vaime majast eemal, panid inimesed välja kausse toiduga, et vaime vaigistada ja hoida ära sisenemiskatsed.

Euroopasse on *halloween* Ameerika kaudu n-ö ringiga tagasi tulnud. Eestis hakkas see püha levima 1980. aastate lõpus – umbes samal ajal kui mitmel pool mujal Euroopas.

Kõrvits ja halloween

Ameerikas käib kõrvits käsikäes sügispühadega – tänapühade ja *halloween*'iga. Kõrvitsast tehakse suppe, pirukaid ja küpsiseid.

Komme valmistada kõrvitsast *halloween*'i laternaid pärineb Iiri-
maalt. Algul tehti neid kaalikatest või kartulitest. Iiri immigrandid võtsid laternatekombe Ameerikasse kaasa, kuid avastasid peagi, et kõrvits sobib laternaks paremini. Nii oligi uus *halloween*'i-komme sündinud.

Allikas: www.history.com/topics/halloween, Wikipedia